

Отримано: 12.12.2022

Прорецензовано: 27.12.2022

Прийнято до друку: 28.12.2022

e-mail: olesya_marchenko@yahoo.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4504-0992>

e-mail: 0951310@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9491-1478>

DOI: 10.25264/2519-2558-2022-16(84)-8-10

Черхава О. О., Денисенко Г. П. Психолінгвістична діагностика впливу релігійно-біблійних імперативів на ковід-свідомість носіїв української мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 16(84). С. 8–10.

УДК: 159.9.07

Черхава Олеся Олегівна,
доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри германських і романських мов,
Київський національний лінгвістичний університет
Денисенко Галина Петрівна,
учитель української мови та літератури гімназії №32 “Успіх” (Україна, Київ)

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНА ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ РЕЛІГІЙНО-БІБЛІЙНИХ ІМПЕРАТИВІВ НА КОВІД-СВІДОМІСТЬ НОСІЇВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті охарактеризовано психолінгвістичний експеримент як один із ефективних інструментів діагностики впливу релігійно-біблійних імперативів на ковід-свідомість носіїв української мови у різних соціальних групах в умовах стресу. Надано дефініції ключових термінів і понять: ковід-свідомість, діагностика, біблійно-християнський імператив, соціальна група, стан стресу, резилентність. Розглянуто релігійно-біблійні цінності як дієвий морально-етичний і духовний відновлювач позитивної енергії представників різних соціумів. Визначено, що для діагностики ступеня резилентності різних соціальних груп в умовах стресу можна застосовувати асоціативний експеримент із домінуючим його підвидом вільним асоціативним експериментом. Встановлено, що психолінгвістична діагностика впливу релігійно-біблійних імперативів на ковід-свідомість носіїв української мови вказує, наскільки актуалізація ціннісних смислів у різномовних текстах релігійно-популярного дискурсу сприяє відновленню психологічного спокою як окремого індивіда, так і соціуму загалом. Стан стресу – це поява необхідності вирішити певну ситуацію і адаптуватися у нових умовах, що потребує цілого комплексу характеристик із загальних якостей кожної людини, які можуть стати ресурсом для подолання життєвих негараздів, адаптації до несприятливих змін, ефективного функціонування у суспільстві, фундаментом для мрій та їх успішного втілення. Любов до життя, індивідуальна духовність та перехід від простих фізіологічних потреб до високоморальних і духовних цінностей – стають опорою в прагненні людини подолати психологічний дискомфорт. Кожна людина, навіть зі стійкою психікою, неодмінно звертається до релігійних настанов і заповідей / притисів, з-поміж яких особливо ціннісними є милосердя, каяття, допомога ближньому тощо і які так чи інакше відображені у формі імперативів різноманітних текстів релігійно-популярного дискурсу (релігійно-популярної літератури), щоденним учасником якого (читачем якого) є будь-який пересічний вірянин як свідомий і глибоко навернений у християнську віру, так і невідомий, але такий, що мимоволі апелює до цих релігійних цінностей.

Ключові слова: психолінгвістичний експеримент, ковід-свідомість, діагностика, біблійно-християнський імператив, соціальна група, стан стресу, резилентність, ступінь резилентності.

Olesya Cherkhava,
Doctor of Philological Sciences,
Professor of the Department of Germanic and Romance Languages,
Kyiv National Linguistic University
Halyna Denysenko,
teacher of Ukrainian language and literature,
Gymnasium №32 “Uspih” (Ukraine, Kyiv)

PSYCHOLINGUISTIC DIAGNOSTICS OF RELIGIOUS BIBLICAL IMPERATIVES INFLUENCE ON THE COVIDIAN CONSCIOUSNESS OF UKRAINIAN NATIVE SPEAKERS

The modern world and its challenges, including the coronavirus disease, due to the massive spread of the latter, experiences a situation, which can be compared to a global disaster. The epidemic disease has definitely influenced the collective consciousness in each country and thus caused the mass insecurity, instability, fear and, as a result, the conscious and unconscious invocation of Biblical Christian imperatives (regulatory guidelines – Bible commandments) for both each individual and the whole community. In various countries, mass media report every day spreading rates and geography of this dreaded virus, thus causing the mass anxiety and emotional burnout, which have become the everyday global lifestyle. During such a difficult period, people take a new look at their existence, their possibilities and shift the focus of their value-based world outlook. Love of life, individual spirituality and turning from bare physiological requirements towards high-toned and spiritual values become a backbone of human's striving to overcome the psychological discomfort. This pandemic axiological dominating idea made actual a new scientific discourse of humanitaristics as a whole and of linguistics in particular; the object of the study includes those Biblical Christian (religious) imperatives, which influence the mass and individual consciousness, the so-called Covidian consciousness, and, due to their ontology, shall reduce the emotional tension and support communities' getting out of stresses and the renewal of usual comfortable life, which in any case will not be the same as before the pandemic.

Keywords: psycholinguistic experiment, Covidian consciousness, diagnostics, Biblical Christian imperatives, social group, stress, resilience.

Сучасний світ, одним із викликів якого стала коронавірусна хвороба, за масштабами поширення останньої переживає стан, котрий можна порівняти з планетарною катастрофою. Безумовно, що хвороба, яка набула характеру пандемії, вплинула на колективну свідомість кожної країни і зумовила масову невпевненість, нестабільність, страх, і, як наслідок, свідому

й позасвідому апеляцію до біблійно-християнських імперативів (орієнтаційних присисів – біблійних заповідей) як кожної окремої людини, так і суспільства в цілому. Щоденне інформування в ЗМІ різних про темпи і географію поширення смертельно-небезпечного вірусу викликало колективну тривогу та емоційне вигорання, які стали щоденним стилем планетарного життя. У такий непростий період людина переосмислює сенс свого буття, свої можливості, зміщує акценти ціннісного світогляду. Любов до життя, індивідуальна духовність та перехід від простих фізіологічних потреб до високоморальних і духовних цінностей – стають опорою в прагненні людини подолати психологічний дискомфорт. Така аксіологічна домінанта в період пандемії актуалізувала новий науковий дискурс гуманітаристики загалом і лінгвістики зокрема, об'єктом вивчення якого стали ті біблійно-християнські (релігійні) імперативи (В. А. Бачинін) впливу на масову й індивідуальну свідомість, так звану ковід-свідомість, що за своєю онтологією покликані сприяти зменшенню емоційної напруги й поступовому виходу соціумів зі стресових станів, відновленню звичного комфортного життя, яке вже точно не буде таким, як до пандемії.

Звісно, що навіть не потрібні аргументи, аби розглядати релігійно-біблійні цінності як дієвий морально-етичний і духовний відновлювач позитивної енергії представників різних соціумів, які вже понад три роки перебувають у стресовому стані, а багато хто пережив особисті трагічні події, пов'язані із втратою близьких людей. І в такі доленосні періоди життя кожна людина, навіть з стійкою психікою, неодмінно звертається до релігійних настанов і заповідей / присисів, з-поміж яких особливо ціннісними є милосердя, каяття, допомога ближньому тощо і які так чи інакше відображені у формі імперативів різноманітних текстів релігійно-популярного дискурсу (релігійно-популярної літератури), щоденним учасником якого (читачем якого) є будь-який пересічний вірянин як свідомий і глибоко навернений у християнську віру, так і несвідомий, але такий, що мимоволі апелює до цих релігійних цінностей. Безпосередньо актуальність теми продиктована необхідністю експериментального вивчення ступеня відображення в ковід-свідомості носіїв української мови асоціативного значення імен релігійно-біблійних імперативів “Праведність”, “Каяття”, “Прощення”, “Очищення”, “Єднання”, “Небайдужість”, “Наслідування”, “Подяка”, що є базовими загальнолюдськими ціннісними смислами у кожній лінгвокультурі. Ці смисли є аксіологічними домінантами релігійно-популярної літератури (як духовної, так і світської), що транслюють біблійні присиси і стають інструментами психологічного впливу на свідомість людини в різних кризових ситуаціях, зокрема і на ковід-свідомість людини, яка відображає національно-культурний, соціально-політичний, морально-етичний, духовний та інший контекст протидії пандемії у кожній країні. Що стосується християнсько-релігійного контексту, то останнім часом спостерігається об'єднання всіх конфесій у кожній окремій культурі й у проєкції з іншими культурами для забезпечення духовної, морально-етичної та й соціальної стабілізації емоційних і навіть фізичних станів їх представників.

Психолінгвістична діагностика впливу релігійно-біблійних імперативів на ковід-свідомість носіїв української мови вказує, наскільки актуалізація вище зазначених ціннісних смислів у різномовних текстах релігійно-популярного дискурсу сприяє відновленню психологічного спокою як окремого індивіда, так і соціуму загалом. Середовище, у якому відбувається популяризація духовних, морально-етичних і естетичних цінностей (Н. О. Стефанова), називають дискурсом релігійного простору (Л. П. Крисін, John Grimes), а процес осмислення релігійно-біблійних імперативів носіями різних мов через тексти релігійно-популярної продукції, яка поширюється в англійсько-, німецько- й українськомовному просторі, – релігійно-популярним дискурсом (О. О. Черхава). За такого підходу духовні, морально-етичні й естетичні цінності є результатом трансферу біблійних цитат у тексти релігійно-популярного дискурсу через домінування в них біблійних імперативів “Праведність”, “Каяття”, “Прощення”, “Очищення”, “Єднання”, “Небайдужість”, “Наслідування”, “Подяка”. Інформація з цих текстів трансформується у знання, оскільки кожен імператив є когнітивно-метафоричним утворенням – квантом знання, що відображає ментальні процеси на підсвідомому і свідомому рівнях. Популяризація релігійно-біблійних цінностей у складні періоди життя кожного соціуму є запорукою для збереження їх духовної гармонії.

Асоціативний експеримент ґрунтується на психотерапевтичній практиці Карла Густава Юнга, що дістала назву психодіагностичної методики із детальною процедурою її проведення та аналізом асоціативного процесу (Горошко 2001). Новою є наукова апробація терміна “ковід-свідомість”, уведеного в психолінгвістичну науку на позначення сучасного стану свідомості носіїв української мови, що сформувалася внаслідок планетарного поширення коронавірусної хвороби і набула всіх ознак, характерних для психосоматичних травм. Новизна дослідження полягає в розробленні програми асоціативного експерименту та його проведенні з носіями української мови із залученням пакету програм Office 365 корпорації Microsoft для завантаження в один із них анкети українською мовою зі словами-стимулами, що є іменами вище окреслених імперативів: *праведність, прощення, очищення, єднання, небайдужість, наслідування, подяка*, – для отримання асоціативних реакцій та подальшого опитування респондентів із метою аналізу їх відповідей на питання зв'язку цих імперативів із релігійно-біблійними цінностями, представленими у вигляді цитат із Біблії у текстах релігійно-популярного дискурсу, та апеляції опитаних до них в різні періоди спалахів коронавірусної хвороби. Відповіді й реакції респондентів опрацьовано за допомогою комп'ютерного інформаційно-аналітичного сервісу STIMULUS (URL: <http://stimulus.tools/uk/>), головною перевагою якого є автоматизована процедура обчислення статистичних й кількісних показників кожної реакції з вимірюванням індексу її яскравості. Отримані наукові результати розглянуто як специфічні асоціативні профілі ковід-свідомості носіїв української мови, які відображають ступені впливу релігійно-біблійних імперативів на зняття психологічної напруги і подальшого відновлення емоційного вигорання.

Література:

1. Арістотель. Нікомахова етика / пер. з англ. В. Ставнюка. Київ, 2002. 480 с.
2. Боднар А.Я., Макаренко Н. Г. Психологічні особливості стресостійкості представників стресогенних професій (на прикладі працівників приватних охоронних структур). *Наукові записки Національного університету «Кієво-Могилянська академія»*. 2013. № 1, т. 149. С. 49–56.
3. Денисенко О. Вільний асоціативний експеримент як засіб дослідження соціального портрету. Волинь-Житомирщина: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2010. 193 с.
4. Дубчак Г. М. Розуміння професійної стресостійкості у психологічній літературі. *Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наукових праць. Вип. 649. Педагогіка та психологія*. Чернівці: Чернівецький нац. університет, 2014. С. 39–47.
5. Загородня О. Ф. Асоціативні поля суспільно-політичної лексики в мовній картині світу українців (комп'ютерне опрацювання результатів психолінгвістичного експерименту): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.21. Київ, 2018. 22 с.

6. Казміренко Л. І., Кудерміна О. І., Мойсеева О. С. Психологія / за заг. ред. Л. І. Казміренко. К.: Вид-во Національної академії внутрішніх справ, 2015. 213 с.
7. Кузьменко Т. М. Сутнісні характеристики та класифікація соціальних груп: референтна група: види та функції. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2013. Вип. 18. С. 64–77.
8. Львовичкіна А. М., Стоколос Г. М. Соціально-психологічні проблеми організації волонтерської діяльності. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2017. № 1. С. 45–52.
9. Марчук У. Вербальні асоціації у психолінгвістичних дослідженнях. *Лінгвістичні студії: зб. наук. пр.* URL: <http://litmisto.org.ua/?cat=40>
10. Озадовська Л. Експеримент. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В. І. Шинкарук. К.: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України: Абрис, 2002. 742 с.
11. Терехова Д. І. Психолінгвістичний аналіз асоціативних полів слова-стимул ДРУГ за даними спрямованих асоціативних експериментів. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Філологія*. К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. Вип. 20. Т. 2. С. 85–91.
12. Borwein J. M. The Experimental Mathematician: the Pleasure of Discovery and the Role of Proof. *International Journal of Computers for Mathematical Learning*. 2005. Vol. 10. P. 75–108.
13. Dilts R. Success factor modeling. Conscious leadership and resilience: Orchestrating innovation and fitness for the future. Wales: Crown House Publishing, 2011.
14. Masten A. S. Ordinary Magic. Resilience Processes in Development. *American Psychologist*. 2011. Vol. 56. No. 3. P. 227–238.
15. Taylor J. R. An Introduction to Error Analysis. University Science Books, 1987. UK: Cambridge publ. 343 p.

References:

1. Aristotel. Níkomakhova yetika [Nikomakhova ethics] / per. V. Stavnyuka. K.: Akvilon-Plyus, 2002. 480 s. [in Ukrainian].
2. Bodnar A. Ya., Makarenko N. H. Psykholohichni osoblyvosti stresostiykosti predstavnykiv stresohennykh profesiy (na prykladi pratsivnykiv pryvatnykh okhoronnykh struktur) [Psychological features of stress resistance of stressful professions (on the example of employees of private security agencies)]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu "Kyievo-Mohylyans'ka akademiya" / Natsional'nyy universytet "Kyievo-Mohylyans'ka akademiya"*. Kyiv, 2013. T. 149 : Pedahohichni, psykholohichni nauky ta sotsial'ni roboty. S. 49-56. [in Ukrainian].
3. Denysevykh O. Vilnyy asotsiatyvnyy eksperyment yak zasib doslidzhennya sotsialnoho portretu [Free associative experiment as a means of studying the social portrait]. Volyn-Zhytomyrshchyna: Vyd-vo ZHDU imeni Ivana Franka, 2010. 193 s. [in Ukrainian].
4. Dubchak H. M. Rozuminnya profesynoyi stresostiykosti u psykholohichniy literaturi [Understanding of professional stress resistance in the psychological literature]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu : Zbirnyk naukovykh prats'*. Vyp. 649. Pedahohika ta psykholohiya. Chernivtsi: Chernivets'kyu nats. universytet, 2014. S. 39-47. [in Ukrainian].
5. Zahorodnya O. F. Asotsiatyvni polya suspilno-politychnoyi leksyky v movniy kartyni svitu ukrayintiv (kompyuterne opratsyuvannya rezul'tativ psykholinhvistychnoho eksperymentu) [Associative fields of socio-political vocabulary in the linguistic picture of the world of Ukrainians (computer processing of the results of psycholinguistic experiment)]: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: 10.02.21. Kyiv, 2018. 22 s. [in Ukrainian].
6. Kazmirenko L. I., Kudermina O. I., Moysyeyeva O. Ye. Psykholohiya [Psychology] / za zah. red. L. I. Kazmirenko. K.: Vyd-vo Natsional'noy akademiyi vnutrishnikh sprav, 2015. 213 s. [in Ukrainian].
7. Kuzmenko T. M. Sutnísni kharakteristiki ta klasifikatsiya sotsialnikh grup: referentna grupa: vidi ta funktsii [The definition of characteristics and classification of social groups: reference group: views and functions]. *Aktualni problemi sotsiologii, psikhologii, pedagogiki*. 2013. Vip. 18. S. 64–77.
8. Lvovochkina A. M., Stokolos H. M. Sotsialno-psykholohichni problemy orhanizatsiyi volonterskoyi diyalnosti [Socio-psychological problems of volunteering]. *Orhanizatsiyina psykholohiya. Ekonomichna psykholohiya*. 2017. № 1. S. 45–52.
9. Marchuk U. Verbalni asotsiatsiyi u psykholinhvistychnykh doslidzhennyakh [Verbal associations in psycholinguistic research]. *Linhvistychni studiyi: zb. nauk. pr.* URL: <http://litmisto.org.ua/?cat=40>
10. Ozadovska L. Eksperyment [Experiment]. *Filosofskyi entsyklopedychny slovnyk / hol. red. V. I. Shynkaruk*. K.: Instytut filosofiyi imeni Hryhoriya Skovorody NAN Ukrainy: Abrys, 2002. 742 s.
11. Terekhova D. I. Psykholinhvistychnyy analiz asotsiatyvnykh poliv slova-stymul DRUH za danymy spryamovanykh asotsiatyvnykh eksperymentiv [Psycholinguistic analysis of associative fields of the word-stimulus DRUH according to directed associative experiments]. *Visnyk Kyivivs'koho natsional'noho linhvistychnoho universytetu. Seriya Filolohiya*. K.: Vyd. tsentr KNLU, 2017. Vyp. 20. T. 2. S. 85-91.
12. Borwein J. M. The Experimental Mathematician: the Pleasure of Discovery and the Role of Proof. *International Journal of Computers for Mathematical Learning*. 2005. Vol. 10. P. 75–108.
13. Dilts R. Success factor modeling. Conscious leadership and resilience: Orchestrating innovation and fitness for the future. Wales: Crown House Publishing, 2011.
14. Masten A. S. Ordinary Magic. Resilience Processes in Development. *American Psychologist*. 2011. Vol. 56. No. 3. P. 227–238.
15. Taylor J. R. An Introduction to Error Analysis. University Science Books, 1987. UK: Cambridge publ. 343 p.